

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Etelä-Suomen aluehallintoviraston, Itä-Suomen aluehallintoviraston, Lounais-Suomen aluehallintoviraston, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston sekä Pohjois-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueet (jäljempänä työsuojeluviranomainen) lausuvat mietinnöstä yhteisesti seuraavaa.

Työsuojeluviranomainen pitää esityksen tavoitetta vastuullisuuden lisäämisestä julkisissa hankinnoissa kannatettavana. Työsuojeluviranomainen toteaa, että julkisista hankinnoista muodostuu merkittäviä osa tiettyjen toimialojen liiketoiminnasta. Hankinnoissa tulisikin kiinnittää nykyistä enemmän huomiota siihen, ettei niillä tueta tai ylläpidetä toimintaa, joka rikkoo voimassa olevaa lainsäädäntöä ja aiheuttaa toiminnallaan yhteiskunnalle lisäkustannuksia. Esitetyt muutokset ympäristö- ja kirjanpitorikosten lisäämisestä pakollisiin poissulkuperusteisiin sekä kiskonnantapaisen työsyöjinnän korvaaminen kiskonnalla ja törkeällä kiskonnalla työelämässä ovat oikeinsuuntaisia toimia.

Työsuojeluviranomainen kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että muu työturvallisuusnormien laiminlyönti jää edelleen hyvin vähälle huomiolle. Esimerkiksi julkisina hankintoina tehtävien liikennöintipalvelujen hankinnassa on tullut vastaan toimijoita, joilla on törkeitä laiminlyöntejä ajo- ja lepoaika-asioissa. Esimerkiksi koulukuljetuksia voi hoitaa yritys, jonka kuljettajien ajo- ja lepoajoissa on merkittäviä rikkomuksia ja käytännössä kuljettaja siis vaarantaa itsensä lisäksi kuljettamansa koululaiset sekä yleisen liikenneturvallisuuden. Työsuojeluviranomainen pitää erikoisena, ettei työryhmämietinnössä ole laajennettu pakollisia poissulkuperusteita oikeushenkilöön, vaan edelleenkin vain ns. avainhenkilöihin. Käytännöstä tiedetään esimerkkejä, joissa yhtiön päätösvaltaa käyttävä henkilö on vaihtunut aikaisemman henkilön puolisoon ja

toiminta jatkuu ennallaan. Hankintalain 80 § mukaan tämä olisi edelleen riittävä toimi. Lain rikkominen siis voi jatkua, jos henkilö yhtiön hallinnossa vaihtuu?

”Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu ..”

Työsuojeluviranomaisen mukaan 80 § olisi mahdollista helposti lisätä, esimerkiksi maininta siitä, että jos oikeustoimihenkilö on saanut yhteisösakkotuomion, tilannetta voitaisiin tarkastella samoin kuin ns. avainhenkilön rikostuomion osalta.

Myös harkinnanvaraisissa poissulkuperusteissa on työsuojeluviranomaisen näkemyksen mukaan terävöittämistä. Esimerkiksi tilanne, jossa toimivaltainen viranomainen, vaikkapa työsuojelutarkastaja, havaitsee lainvastaisen toiminnan ja kehottaa korjaamaan toiminnan lain edellyttämällä tasolle ei ole poissulkuperuste edes siinä tilanteessa, että kehotusta ei noudateta. Työsuojeluviranomaisen näkemyksen mukaan harkinnanvaraisiin poissulkuperusteisiin tulisi lisätä mahdollisuus sulkea ulkopuolelle toimija tai keskeyttää hankinta tilanteissa, joissa sopimuskumppani ei ole noudattanut saamaansa kehotusta noudattaa lakia.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

-

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

-

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

-

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

-
- Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?

-
- Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)

-
- Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?

-

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

-
- Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

-

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiinne? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

Työsuojeluviranomainen toivoo, että hankintalakia kehitetään jatkossakin siten, että vastuullisuuden merkitys hankinnoissa korostuu. Työnantajan ja toimijoiden työsuojeluelvoitteet ovat keskeinen osa vastuullisuutta ja työsuojeluviranomainen on valmis tukemaan jatkovalmistelua sekä tarvittaessa osallistumaan siihen.

Rautio Markku

Itä-Suomen aluehallintovirasto - johtaja, työsuojelun vastuualue (kaikkien aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueiden yhteinen lausunto)